

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансового менеджменту та фондового ринку

Допущено до захисту
Завідувач кафедри ФМФР

“ ” 20 р.

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра**

зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за магістерською програмою професійного спрямування
«Фінансовий та страховий менеджмент»

за темою:

«Фінансовий менеджмент у малому бізнесі»

Виконавець:

Студентка VI курсу ЦЗФН
Юлінецька Анна Ростиславівна

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., ст. викладач

(науковий ступінь, вчене звання)

Іоргачова Марія Іванівна

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

ЗМІСТ

стор.

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ В МАЛОМУ БІЗНЕСІ	7
1.1. Сутність, функції, роль малого бізнесу в умовах ринкового середовища.....	7
1.2. Історія розвитку та нормативно-правове забезпечення малого бізнесу.....	12
1.3. Особливості організації та забезпечення управління фінансовими ресурсами малого бізнесу.....	19
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА НА ПРИКЛАДІ ПП «ГІЛАСС»	32
2.1. Аналіз стану та джерел фінансування малого бізнесу в Україні.....	32
2.2. Аналіз динаміки показників фінансово-господарської діяльності ПП «Гіласс».....	43
2.3 Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів ПП «Гіласс».....	61
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ У МАЛОМУ БІЗНЕСІ НА ПРИКЛАДІ ПП «ГІЛАСС»	67
3.1. Розробка та використання економіко-статистичної моделі щодо прогнозування чистого прибутку ПП«Гіласс».....	68
3.2. Рекомендації щодо вдосконалення управління фінансами в малому бізнесі на прикладі ПП Гіласс».....	77
ВИСНОВКИ	88
Список використаних джерел	92
Додатки	98

ВСТУП

Актуальність теми. Розвиток та становлення української ринкової економіки супроводжувалось недостатніми темпами розширення малого бізнесу, на якого покладалася роль основного стабілізуючого елементу ринку економіки і забезпечення соціального, економічного та національного добробуту громадян. На жаль, низка проблем об'єктивного та суб'єктивного характеру потребують вирішення та є актуальним завданням для правників, науковців, підприємців, держслужбовців. Адже виявлені проблеми не дозволяють підприємцям достатньою мірою розширитись, і тепер, у посткризовий період, розвиток та становлення малого бізнесу в Україні став ще більше проблематичним.

Особливо гострою проблемою для підприємців малого бізнесу є проблема фінансування та дефіцит власного капіталу, що привело до погіршення фінансового стану малого бізнесу. Саме тому, фінансовий менеджмент та контролінг у малого бізнесу займає важливе місце в управлінні підприємством та має захищати його розвиток від несприятливих зовнішніх загальноекономічних проблем.

Фінансовий стан більшості малих підприємств України можна охарактеризувати як незадовільний. Дефіцит фінансових ресурсів та, одночасно, неприйнятні показники ефективності їх використання, не дають змоги малим підприємствам інвестувати у другі сфери діяльності у тих обсягах, які відповідали б реальним потребам економічного розвитку.

За рейтингом Світового банку Україна входить у список країн з найменш розвиненим малим бізнесом. Головними факторами, що перешкоджають розвитку малого бізнесу є недосконалість нормативно-правової бази та низький рівень її виконання, невідповідність інфраструктури, несприятливе бізнес-середовище, бюрократію й корупцію, зниження споживчого попиту, низька інноваційна активність, погіршення умов кредитування реального сектору

економіки. Безрезультатними виявилися також регіональні програми підтримки малого бізнесу

Така ситуація вимагає нових підходів до формування та використання фінансових ресурсів, активізації ролі фінансового інструментарію в управлінні фінансами малих підприємств. Тому проблема ефективного управління фінансами малих підприємств є актуальною і має не тільки внутрішнє, але й зовнішнє загальноекономічне значення.

В сучасних умовах ринкової економіки, фінансовий менеджмент на малому підприємстві потребує використання різноманітних форм контрольно-ревізійного методу та вдосконалення автоматизованої системи контролю за рухом грошових коштів. Тому власники підприємств мають вирішувати не лише поточні завдання, а й звертати увагу на виконання стратегічних функцій, розробку та обґрунтування інноваційних проектів, введення нових технологій у розвиток малого бізнесу.

Вагомі внески у дослідження становлення й розвитку малого підприємництва зробили такі українські автори, як: О.Барановський, М. Білик, Л. Буряк, О.Василик, З. Варналій, Л. Воротіна, В.Виговська, О. Іванілов, Г. Кірейцев, О. Куликова, С. Покропивний, Ю. Франчук, В. Батковський, О. Білоус, С. Глущенко, Т. Говорушко, Ю. Долгоруков, С. Клименко, О. Кривоног, О. Мазіна. Проблемам управління фінансами малих підприємницьких структур присвячені роботи багатьох іноземних фахівців, а саме: К. Боуві, Дж. К. Ван Хорна, М. Мескона, П.Уілсона, С.Фішера, К.Ховарда, Р. Шалензі, Д. Штайнхоффа та інших.

Метою кваліфікаційної роботи є розгляд особливостей і недоліків організації управління фінансами малого бізнесу, дослідження сучасного стану українського підприємництва, аналіз актуальних проблем суб'єктів підприємницької діяльності, а також розробка комплексу рекомендацій, що дадуть змогу покращити розвиток підприємництва.

Для досягнення мети в роботі поставлено і послідовно вирішено такі задачі теоретичного, методичного і практичного характеру:

- розкрити сутність теоретичних основ управління фінансами малих підприємств;
- визначення сутності, функцій та структури управління фінансами малих підприємств;
- розгляду особливостей організації фінансового менеджменту у малому бізнесі;
- аналізу фінансового забезпечення діяльності підприємств малого бізнесу;
- вивчення процесу організації фінансового менеджменту та визначення проблемних аспектів на малому приватному підприємстві «Гіласс» шляхом дослідження фінансово-господарської діяльності підприємства в динаміці за останні три роки;
- прогнозування чистого прибутку малого підприємства шляхом побудови економіко-статистичної моделі;
- розробка напрямів удосконалення системи фінансового менеджменту на малому підприємстві та підвищення стану малого бізнесу на макроекономічному рівні.

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є процес організації фінансового менеджменту у малому бізнесі.

Предметом дослідження виступають теоретичні та практичні засади управління фінансовими ресурсами малих підприємств в сучасних умовах.

Методи дослідження. У кваліфікаційній роботі були використані загальнонаукові та спеціальні методи пізнання. Індукція і дедукція, аналіз і синтез застосовувались в процесі дослідження фінансових ресурсів як об'єкта фінансового менеджменту. Оцінка динаміки та структури фінансових ресурсів малих підприємств України здійснювались на основі методів інтерпретації,

системного і ретроспективного аналізу, спостереження, групування, балансового методу, типізації, порівняння та графічного зображення результатів дослідження. Також застосовувались методи економіко-математичного моделювання для прогнозування прибутку ПП «Гіласс». При обґрунтуванні рекомендацій з удосконалення системи управління фінансами малих підприємств були застосовані методи системності, комплексності та логічного моделювання.

Інформаційною базою дослідження є: вітчизняна і зарубіжна література з досліджуваної проблеми; законодавчі та нормативно-правові акти України з питань регулювання фінансової діяльності підприємницьких структур; офіційні статистичні дані Державної служби статистики України, Міністерства фінансів України, Державної фіскальної служби України, фінансова звітність підприємства «Гіласс».

Публікації та апробація результатів дослідження. Сучасні теоретичні та практичні аспекти антикризового регулювання економіки країни, збірник тез наукових робіт учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 13 жовтня 2018 р.)/ГО «Центр економічних досліджень та розвитку». – О. : ЦЕДР, 2018. – с.97

ВИСНОВКИ

Найважливішим елементом ефективної ринкової економіки є суб'єкти підприємницької діяльності, а саме малий бізнес. Розвинутий сектор економіки відіграє важливу роль та впливає на розвиток здорового рівня конкуренції, вчасне та достатнє реагування на попит споживачів, залучення капіталу до сучасних і перспективних ланок ринку, що є не дуже привабливими для фірм-гігантів.

Основними тенденціями розвитку малого бізнесу в Україні є:

- зрощення капіталу вітчизняних і зарубіжних підприємств;
- територіальне розповсюдження підприємництва;
- зростання кількості юридичних осіб та індивідуальних підприємців;
- інтенсивний розвиток комерційного підприємництва при незначному розвитку виробничого підприємництва;
- розширення сфери послуг (юридичних, страхових, транспортних, туристичних, охоронних та ін.).

В Україні спостерігається насичення малими підприємствами галузі торгівлі за одночасної відсутності стимулу їхньої появи у виробничих сферах.

Зміст фінансового менеджменту суб'єктів малого підприємництва значно відрізняється від фінансового менеджменту великих підприємств. Основною метою управління фінансами в малому бізнесі є одержання максимального прибутку від діяльності підприємства в інтересах його власників та ефективне управління оборотним капіталом, а не максимізація курсу акцій та орієнтація на розширення бізнесу.

Дані особливості фінансового менеджменту в малому бізнесі, скоріше, виступають в ролі проблем малого бізнесу, які потребують негайного вирішення аби малі підприємства мали змогу перейти на вищий рівень розвитку та ефективності. Основні проблеми, що перешкоджають розвитку малого та

середнього бізнесу в Україні можна розподілити на фіскальні та фінансово-кредитні. Фіскальні пов'язані із податковим навантаженням, фінансово-кредитні – із залученням зовнішніх фінансових ресурсів для розвитку.

Фінансові ресурси малих підприємств залежно від джерел їх формування поділяються на власні та запозичені. В умовах дефіциту фінансових ресурсів найбільшого значення для майбутнього ефективного функціонування малого підприємства набуває процес формування первісного капіталу та розрахунок його мінімального розміру, визначення потреби в основних засобах, оборотних активах та грошових коштах.

У сучасній економіці України структура фінансування малого бізнесу неоптимальна: переважною формою фінансування є самофінансування, в той час як саме залучені джерела повинні забезпечувати його ефективний розвиток. Доступність цих джерел на сучасному етапі обмежена в результаті відсутності ефективної державної регуляторної політики та інфраструктури фінансової підтримки малого підприємництва.

Одним із основних факторів, що гальмують процес розвитку суб'єктів підприємництва, є недостатність у них коштів для розвитку власної справи та високі відсоткові ставки за користування банківськими кредитами. Не результативними виявилися регіональні програми підтримки малого бізнесу. Не відповідає сучасним вимогам також інфраструктура, яка характеризується нерівномірним розташуванням, та функції якої зводяться до обслуговування підприємницької діяльності. В фінансово-економічній кризі в Україні відзначається значне погіршення показників розвитку бізнесу. До факторів негативного впливу на їх динаміку належать скорочення споживчого попиту, загострення проблем у банківській сфері, погіршення умов кредитування реального сектору економіки, обмеження державних інвестицій та фінансової підтримки бізнесу, зменшення зарубіжного інвестування у розвиток приватного сектору та ін.

У процесі аналізу діяльності підприємства за допомогою фінансової звітності, що було виконано у другому розділі на прикладі МПП «Гіласс», велике значення має визначення оптимального розміру та структури оборотного капіталу з метою ефективного управління ним. Недолік наявних коштів може привести підприємство до банкрутства, а з іншого боку, надмірне нагромадження оборотного капіталу приводить до «заморожування» капіталу і знижує ефективність його використання.

Для успішної діяльності та ефективного управління фінансовими ресурсами важливе значення має неперервний контролінг фінансового стану підприємства, який включає оцінку фінансової стійкості, ділової активності, ліквідності та платоспроможності, а також рентабельності.

Ефективність діяльності малого підприємства характеризується абсолютним показником – сума прибутку або доходів, та відносним – рівень рентабельності. Прибуток є основним джерелом самофінансування підприємства та розширення його діяльності, тому у роботі була розроблена за допомогою кореляційно-регресійного аналізу економіко-статистична модель прогнозування чистого прибутку МПП «Гіласс», а також визначено силу та напрям (позитивний чи негативний) зв'язку між чистим прибутком, обсягом оборотного та необоротного капіталу, власного капіталу, обсягом поточних зобов'язань, обсягом дебіторської та кредиторської заборгованостей.

За результати економіко-статистичної моделі, фінансовий результат підприємства найбільш чутливий до обсягу необоротних активів, оборотного капіталу та поточних зобов'язань. Виходячи з цього, керівництву підприємства рекомендовано зосередити увагу на управління саме цими категоріями.

Результати фінансового аналізу стану управління фінансами на малому підприємстві свідчать про те, що аналізоване підприємство є ліквідним та платоспроможним, фінансово стійким, кредитоспроможним, а його діяльність є ефективною, приносить позитивний фінансовий результат. Дещо знизилася

ділова активність підприємства, але збільшився обсяг чистого оборотного капіталу, що збільшує можливості нарощення своєї діяльності та розширеного відтворення. В цілому, діяльність підприємства є рентабельною на 32,9%, що характеризує його як успішне, а фінансовий стан – міцний. Однак, позитивні риси фінансового стану підприємства не є приводом забувати про подальше підтримання фінансового стану.

З метою покращення якості фінансового управління на підприємстві та укріплення його фінансового стану пропонується здійснити: розширення фінансової служби підприємства (відділу бухгалтерії) та введення в практику на постійній основі проведення економічного аналізу діяльності підприємства; вдосконалення системи управління оборотним капіталом та основними засобами підприємства, а також оптимізація структури капіталу; розширення діяльності та вихід на більш високий рівень розвитку; підвищення культури та якості обслуговування; постійний контроль за реалізацією запланованих заходів.

Перший етап процесу модернізації фінансового механізму спрямований на встановлення зв'язку між організаційною структурою та фінансовими ресурсами. Він полягає у прийнятті рішення про розподіл фінансових ресурсів та зосередженні їх на конкретних напрямках діяльності підприємства. Необхідною умовою для прийняття подібних рішень підрозділами підприємств є проведення економічного аналізу та встановлення залежності від передбачуваного попиту на вироблену продукцію. На наступному етапі приймається рішення ув'язки проблеми з необхідним обсягом фінансових коштів та іншими видами ресурсів. Результатом цього етапу є розробка бізнес-плану [47, с.197].

Отже, реалізація зазначених рекомендацій та стратегії розвитку дасть можливість підприємству стабілізувати та покращити фінансово-господарську діяльність підприємства, покращити матеріально-технічний рівень функціонування, зберегти та розширити робочі місця.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Варналій З.С., Мале підприємництво» основи теорії та практики. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2001. - с. 34
2. Господарський кодекс України від 01 січня 2004 р. [Електронний ресурс]: Верховна Рада України - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
3. Офіційний сайт Організації економічного співробітництва та розвитку - [Електронний ресурс]: - Режим доступу: <http://oecd.org/>
4. Функції малого бізнесу [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
5. Жаліла Я.А. Малий і середній бізнес у пошуках місця в стратегії економічного зростання в Україні : Зб. ст. ред. Я. А. Жаліла // Сер. «Безпека економічних трансформацій». – К., 2005. – №19. – [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua>
6. Прокопенко О.В., Криворучко Л.Б. Малі підприємства України: поточний фінансово-економічний стан // Механізм регулювання економіки. – 2010. – №3, Т. 1. – С.167-175.
7. Белоус Г. Развитие малого предпринимательства в Украине / Г. Белоус // Экономика Украины. – 2000. – № 2. – С. 35-41;
8. Шпак В. Становление и развитие малого бизнеса на этапе переходной экономики / В. Шпак // Персонал. – 2003. – № 1. – С. 86-89;
9. Лазур П. Ю. Державне регулювання малого і середнього підприємництва / П. Ю. Лазур. – Львів : Новий Світ – 2000, 2006. – 399 с. ;
10. Кондратюк Т. В. Державна політика підтримки малого бізнесу : Монографія / Т. В. Кондратюк. – К. : Видавничий центр «Академія», 2003. – 112 с. ;
11. Див.: Закон СРСР «Об индивидуальной трудовой деятельности граждан в СССР». – М., 1986.
12. Див.: Закон СРСР «О кооперации в СССР». – М. : Политиздат, 1988

13. Див.: Закон УРСР «Про підприємництво» Ст. 168 // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 14.
14. Статистичний щорічник України за 2002 рік / Державний комітет статистики України; За ред. О.Г. Осауленка; Відп. за вип. В.А. Головка. – К. : Консультант, 2003. – С. 338; Статистичний щорічник України за 2004 рік / Державний комітет статистики України; За ред. О.Г. Осауленка; Відп. за вип. В.А. Головка. – К. : Консультант, 2005. – С. 329.
15. Постанова Кабінету Міністрів України від 3 квітня 1996 р. №404 «Про концепцію державної політики розвитку малого підприємництва» // Зібрання постанов Уряду України. – 1996. – № 10. – С. 124 -131.
16. Національна Програма сприяння розвитку малого підприємництва в Україні: Затв. Законом України від 21 грудня 2000 р. № 2157-III // Урядовий кур'єр. – 2001. – № 45 / 14 березня. – С. 8-9.
17. Діяльність малих підприємств: Статистичний збірник / За ред. І. М. Жук; Відп. за вип. М.С. Кузнецова. – К. : Держкомстат України, 2006. – С. 11
18. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – с. 141
19. Указ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» від 12 січня 2015 р. № 5/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
20. Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого та середнього підприємництва» від 22 березня 2012 р. № 4618-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>
21. Закон України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» від 1 липня 2014 р. № 1555-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1555-18>.
22. Європейська Хартія малих підприємств від 19 червня 2000 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_860

23. Акт малого бізнесу для Європи (Small Business Act for Europe) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/lexuriserv/lexuriserv.do?uri=celex:52008dc0394:en:not>.
24. Куликова О.Ф. Сучасні підходи до управління фінансами малих підприємств: матеріали всеукр. науково-практичної конференції «Інноваційний потенціал української науки – XXI сторіччя» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nauka.zinet.info/index.php>
25. Виговська В.В. Особливості фінансового менеджменту малих підприємств // Сіверянський літопис. – 2009. – № 1. – с. 163-166
26. Сердюк В.М. Комплекс ключових інструментів управління фінансовою діяльністю малого підприємства / В.М. Сердюк, Т.Ш. Акаєва // Науковий вісник НЛТУ України. – 2013. – Вип. 23.17. – с. 179-187.
27. Брігхем Є.Ф. Основи фінансового менеджменту: Пер. з англ. – К.: Молодь, 1997. – 998 с.
28. Васильців Т.Г. Економіка малого підприємства: навчальний посібник / Т.Г. Васильців, О.І. Іляш, Н.Г. Міценко; за ред. Т.Г. Васильціва. – К.: Знання, 2013. – 446 с.
29. Крейнина М.Н. Финансовое состояние предприятия. Методы оценки – М.: ИКЦДИС, 2007. – 224 с.
30. Гетьман О.О. Економіка підприємства: Навч. посіб. / О.О. Гетьман, В.М. Шаповал – 2-ге видання. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 488 с.
31. Горфинкель В. Я. Экономика предприятия. – М.: Наука, 1996. – 367 с.
32. Ван Хорн Дж.К. Основи управління фінансами: Пер з англ. /Гол. Ред.серії Я.В. Соколов.-М.:Фінанси та статистика, 1999. с. 795
33. Кузнецова Л.В. Вплив банківської системи України на розвиток малого та середнього бізнесу // Вісник соціально-економічних досліджень. -2012. – Вип. 2 (45). – С. 249-254.
34. Карлоф Б. Деловая стратегия: Концепция. Содержание. Символы: Пер. с англ. – М.: Наука, 1994. – 239 с.

35. Уїлсон Пітер. Фінансовий менеджмент в малому бізнесі. – М.: Аудит, 1995.– с. 11-12
36. Михайличенко Н.М. Фінансовий менеджмент в малому бізнесі: проблеми та перспективи // Науковий вісник ДДМА. – 2011. – № 1(7Е). – с. 291-295.
37. Іванілов О. С. Економіка підприємства: підручник [для студентів ВНЗ] – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 728 с.
38. Буряк Л.Д. Фінансовий менеджмент у малому бізнесі : навчальний посібник– К.: Видавництво «КНЕУ», 2007. – 423 с.
39. Крейнина М.Н. Финансовое состояние предприятия. Методы оценки – М.: ИКЦДИС, 2007. – 224 с.
40. Гаврилова А. Н. Фінансовий менеджмент: учбова допомога / А. Н. Гаврілова, Е. Ф Сисоєва, А. Н. барабанів, Г. Г. Чигарев. - 2-е изд. - М.: КНОРУС, 2006. – с.234
41. Розпорядження КМУ № 504-р від 24 травня 2017 року «Стратегія розвитку малого й середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року» (<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/504-2017-%D1%80>).
42. Кредити для малого та середнього бізнесу: задорогі та небезпечні? [електронний ресурс]. – режим доступу: <https://ckp.in.ua/finance/17653>.
43. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
44. Другов О.О. Аналіз джерел фінансування розвитку малого та середнього бізнесу в Україні // Стратегічні пріоритети. – 2008. – № 4(9). – С.115-120.
45. Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» № 4618-VI від 22.03.2012 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
46. Тимченко О.І. Малий бізнес: Навч. посібник / О.І. Тимченко, Т.А. Говорушко, – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – с.37
47. Островський П.І. Моделирование економічних процесів: Навч. посібник. / П.І. Островський, О.М. Гострик, Т.П. Добрунік, О.В. Радова. – Одеса.

ОНЕУ, 2012. – с. 15

48. Фінансовий механізм та його роль у реалізації фінансової політики [Електронний ресурс]: Конспект лекцій на тему «Фінанси». – Режим доступу: http://pidruchniki.com/12800528/finansi/finansoviy_mehanizm_yogo_rol_realizatsiyi_finansovoyi_politiki
49. Богомолова Н. І. Фінансові важелі в системі формування показників діяльності підприємства / Н. І. Богомолова // Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту. Сер.: Економіка і управління. – 2014. – №27. – С. 277 – 281.
50. Мацьків В. В. Фінансовий механізм забезпечення розвитку підприємств / В. В. Мацьків // Інноваційна економіка. – 2013. – №11. – С. 194 – 199.
51. Гобир І. Б. Державна підтримка розвитку малого підприємництва в Україні в кризових умовах / І. Б. Гобир, М. І. Мельник // Агросвіт. – 2015. - № 10. – С. 65- 69
52. Дикань В.Л. Концепція інноваційного розвитку економіки України // В.Л. Дикань // Вісник економіки транспорту і промисловості. Збір наук. праць. – Харків, УкрДУЗТ, 2015. - № 52. – С. 9-20.
53. Діяльність суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємства. Статистичний збірник. / За редакцією М. С. Кузнецової; Відповідальна за випуск О. М. Колпакова. – Київ: Державна служба статистики України, 2016. – 485 с.
54. Костенко Т.Д. Економічний аналіз і діагностика стану сучасного підприємства / Костенко Т.Д., Підгора Є.С. – К., 2017.
55. Шевчук І.Б. Сучасний стан забезпеченості підприємств України International Scientific Journal “Internauka” – Geneve, Switzerland, December 2015. – #5. – Volume 2. – pp. 78-82.
56. Дикань О.В. Розвиток малого бізнесу в Україні: проблеми та шляхи забезпечення / Дикань О.В. // Вісник економіки транспорту і промисловості. – № 57. – 2017. – С. 58-66.

57. Поліщук г.о. державна підтримка розвитку малого підприємництва: вітчизняний та зарубіжний досвід / г.о. Поліщук // актуальні проблеми державного управління / харків. рег. ін.-т. дер. управ. – харків: наду, 2017. – 1(51). – с. 1-9.
58. Сич о.а., нітман і.і. аналіз впливу інституційного середовища на розвиток малого та середнього підприємництва / о.а. сич, і.і. нітман // Проблеми і перспективи економіки та управління: науковий журнал / чернігів. нац. технол. ун-т. – чернігів: чнТу, 2017. – № 2(10). – с. 111-118.
59. Табінський в.а. Проблеми та перспективи розвитку малого бізнесу в Україні [Текст] / в.а. Табінський, в.М. Телятник, а.П. сімон // Молодий вчений. – 2017. – № 3.
60. Варцаба в.і., кампо г.М. Проблеми фінансового забезпечення розвитку малого бізнесу / в.і. варцаба, г.М. кампо // економіка та управління національним господарством: науковий вісник / ужгород. нац. унт. – ужгород: ужну, 2014. – № 44. – с. 122-125
61. Зубенко В. В. Бюджетний моніторинг: аналіз виконання бюджету за 2015-16 рік / В. В. Зубенко, І. В. Самчинська, А. Ю Рудик та ін.; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи впровадження», USAID. – К., 2017. – 77 с.
62. Рейтинг банківських послуг [електронний ресурс]. – режим доступу: www.bankchart.com.ua.